

Η δικαιοσύνη

Αποσπάσματα από το βιβλίο του Τζων Ρωλς, **Θεωρία της δικαιοσύνης**, Β' έκδοση, Εκδ. Πόλις, Αθήνα 2002:

-Συνήθως, το τι είναι δίκαιο και τι είναι άδικο αποτελεί αντικείμενο διαμάχης, αν και καθένας έχει μιαν αντίληψη περί δικαιοσύνης. Μια αντίληψη δικαιοσύνης είναι σταθερή, όταν η υλοποίησή της τείνει να δημιουργεί ένα αίσθημα δικαιοσύνης.

-Οι ιδέες μας και οι αντιλήψεις μας για τη δικαιοσύνη επηρεάζονται από την κατάσταση μας, από τις συνήθειές μας, από τις ανάγκες μας και τις προσδοκίες μας.

-Ιδεωδώς οι κανόνες πρέπει να είναι διαρθρωμένοι έτσι ώστε οι άνθρωποι να οδηγούνται από τα κυρίαρχα συμφέροντά τους στο να ενεργούν με τρόπους που προάγουν κοινωνικά επιθυμητούς σκοπούς.

-Η δικαιοσύνη προτάσσεται της αποδοτικότητας. Βεβαίως, μπορεί να υπάρξει συμβατότητα, μόνο αν ένα δίκαιο σύστημα είναι συγχρόνως και αποδοτικό.

-Η δικαιοσύνη αποτελεί την πρώτη αρετή των κοινωνικών θεσμών, όπως ακριβώς και η αλήθεια αυτήν των συστημάτων σκέψης. Μια θεωρία, οσοδήποτε κομψή και απέριττη και αν είναι, πρέπει να απορρίπτεται ή να αναθεωρείται εφόσον αποδεικνύεται αναληθής. Κατά τον ίδιο τρόπο, οι νόμοι και οι θεσμοί, οσοδήποτε αποτελεσματικοί και καλοσυνταγμένοι κι αν είναι, πρέπει να τροποποιούνται ή να καταργούνται εφόσον είναι άδικοι... Ως πρώτιστες λοιπόν αρετές της ανθρώπινης δραστηριότητας, η αλήθεια και η δικαιοσύνη είναι αδιαπραγμάτευτες.

-Σε μια δίκαιη κοινωνία οι βασικές ελευθερίες θεωρούνται δεδομένες και τα δικαιώματα που εγγυάται η δικαιοσύνη δεν υποτάσσονται ούτε σε πολιτικές διαπραγματεύσεις ούτε σε υπολογισμούς κοινωνικών συμφερόντων. Κατά ανάλογο τρόπο, η αδικία θα γινόταν ανεκτή μόνον εφόσον θα ήταν αναγκαία προκειμένου να αποφευχθούν ακόμη μεγαλύτερες αδικίες.

-Αν η ροπή των ανθρώπων προς την ιδιοτέλεια καθιστά αναγκαία την επιφυλακτικότητα του ενός απέναντι στον άλλο, το δημόσιο αίσθημα δικαιοσύνης τούς καθιστά δυνατό τον ασφαλή συνεταιρισμό τους. Ανάμεσα σε άτομα με διάσπαρτους στόχους και σκοπούς, μια κοινή αντίληψη δικαιοσύνης εγκαθιδρύει τους δεσμούς της πολιτικής φιλίας: η γενική επιθυμία για δικαιοσύνη περιορίζει την επιδίωξη άλλων σκοπών.

-Ο πολίτης οφείλει να υποστηρίξει και να προάγει δίκαιους θεσμούς. Δηλαδή, αφενός να συμμορφώνεται, εφόσον αυτοί υπάρχουν, και αφετέρου να αγωνίζεται, στο μέτρο των δυνατοτήτων του για την εγκαθίδρυση δίκαιων θεσμών, όταν αυτοί δεν υπάρχουν.

-Το ερώτημα είναι, αν ο πολίτης οφείλει και σε ποια έκταση να συμμορφώνεται σε άδικους νόμους και θεσμούς. Γενικά, ο πολίτης υποχρεούται να συμμορφώνεται με τις υφιστάμενες ρυθμίσεις. Η δικαιολογία της μη συμμόρφωσης εξαρτάται από τον βαθμό κατά τον οποίο οι νόμοι και οι θεσμοί είναι άδικοι, δηλαδή εάν αποκλίνουν από τα αποδεκτά πρότυπα και εάν είναι προδήλως άδικοι. Με άλλα λόγια, εάν αποκλίνουν σε μεγάλο βαθμό από το κοινωνικό αίσθημα δικαιοσύνης.

-Το Σύνταγμα δεν μπορεί να εγγυηθεί ότι οι νόμοι που ψηφίζονται θα είναι δίκαιοι. Στη δημοκρατία, οι νόμοι είναι αποτέλεσμα πολιτικών αποφάσεων, σύμφωνα με την αρχή της πλειοψηφίας. Έτσι, εφόσον ο νόμος είναι αποτέλεσμα διαδικασίας σύμφωνης με το Σύνταγμα, εφόσον είναι απόφαση της πλειοψηφίας, οφείλουμε να συμμορφωνόμαστε και εφόσον δεν υπερβαίνει ορισμένα όρια αδικίας.

Καθήκον πολιτικής υπευθυνότητας: «να μην επικαλούμαστε τα ελαττώματα των κοινωνικών διαρρυθμίσεων ως πρόχειρη δικαιολογία της μη συμμόρφωσής μας με αυτές και να μην εκμεταλλευόμαστε τα αναπόφευκτα κενά των κανόνων για να προάγουμε τα συμφέροντά μας».

Η δικαιοσύνη

-Το αίσθημα δικαιοσύνης εκδηλώνεται με δύο τρόπους:

- α) Την αποδοχή και τον σεβασμό δίκαιων νόμων και θεσμών.
- β) Την επιθυμία των ατόμων να συμβάλλουν στην εγκαθίδρυση θεσμών και στην αναμόρφωσή τους, όταν το απαιτεί το αίσθημα δικαιοσύνης.

-Η θεωρία του ορθού και της δικαιοσύνης θεμελιώνεται στην αμοιβαιότητα, στον συμβιβασμό ισότιμων προσώπων. Δεν μπορεί να συνυπάρξουν ταυτόχρονα δικαιοσύνη και αδικία. Έτσι δεν μπορεί κάποιος να διαπνέεται από ένα αίσθημα δικαιοσύνης και ταυτόχρονα να διαπράττει αδικία για να εξυπηρετήσει το ατομικό του συμφέρον.

Κατευθυντήρια αρχή: «ένα έλλογο άτομο πρέπει να δρα πάντοτε έτσι, ώστε να μη χρειασθεί ποτέ να μεμφθεί τον εαυτό του, ανεξάρτητα από το πώς εξελίχθηκαν εν τέλει τα πράγματα».